ISUEP 2018

INTERNATIONAL SYMPOSIUM ON URBANIZATION AND ENVIRONMENTAL PROBLEMS: TRANSITION / TRANSFORMATION / AUTHENTICITY

ULUSLARARASI KENTLEŞME VE ÇEVRE SORUNLARI SEMPOZYUMU

DEĞİŞİM / DÖNÜŞÜM / ÖZGÜNLÜK

28-30 HAZİRAN 2018

TAM METİN BİLDİRİ KİTABI *CİLT 4*

T.C. ESKİŞEHİR VALİLİĞİ

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

118K

TEMA

Eskişehir Tepebaşı Belediyesi

tmmob mimarlar odası Balıkesir

Materyal Bilgileri
Takım Numarası: 978-605-01-1250-4 (Tk)
ISBN: 978-605-01-1254-2 (4.c)

Eser Adı
Isuep2018 uluslararası kentleşme ve çevre sorunları sempozyumu değişim/dönüşüm/özgünlük 28-30 haziran 2018 tam metin bildiri kitabı
Alt eser adı: Isuep2018 uluslararası kentleşme ve çevre sorunları sempozyumu değişim/dönüşüm/özgünlük 28-30 haziran 2018 tam metin bildiri kitabı cilt 4

Yazar: Yazar yok.

Emeği Geçenler
Editör: Araş. Gör. Tuna TORUN; Editör: Araş. Gör. Melih KAMAOĞLU; Editör: Araş. Gör. Serkan Can HATIPOĞLU; Editör: Araş. Gör. Ayni Deniz KABAKOĞLU; Editör: Prof. Dr. Berrin AKGÜN YÜKSEKLİ

Yayının Tarihi: 2018
Basım ve Çoğaltım Yeri: -
Basım Özelliği: -
Genel Bilgiler
Materyal Türü: Elektronik Kitap (Çevrim içi / Web tabanlı)
Elektronik Yayın Formatı: PDF
Elektronik Yayın Tipi: PDF
İnternet Kullanıcı Türü: Open Access
İnternet Adresi: http://www.cevrekentlesmedonusum.com/2018/
Konu: AKADEMİK YAYIMLAR / Yer Bilimleri, Coğrafya, Çevre, Planlama
Konu Başlığı: Kentleşme; Çevre
Yayınlandığı Dil - Alfabe: Türkçe - Latin Alfabesi değiştirilmiş (Türkçe vb.)

Hedef Kitle: Bilimsel / Akademik Alt Hedef Kitle: -
Çok ciltli mi? Evet Kaçıncı cilt: 4

Yayımcı Bilgileri
Yayımcının Adı: TÜRK MÜHENDİS VE MİMAR ODALARI BİRLİĞİ - Balıkesir Şubesi
Yayımcının Bulunduğu Şehir: Balıkesir

KGYM Bilgileri
Onaylandı mı? Evet Onaylanma Tarihi: 10/12/2018
Materyal Ajans'a geldi mi? Hayır Derlendi mi? Hayır

CİLT 4

VOLUME 4

ETKİNLİK DÜZENLEME KURULU

Mehmet Ali ÖZERK
Uluslararası Lions Klüpleri, 118-K Yönetim Çevresi Genel Yönetmeni, Mimarlar Odası Balıkesir Şubesi Başkanı,

Mehmet YAVAŞ
Uluslararası Lions Klüpleri, MD 118 Çevre Ulusal Komisyon Başkanı

Neş'e YILDIRIM
Uluslararası Lions Klüpleri, MD 118 Halkla İlişkiler Ulusal Komisyon Başkanı

Dursun ÖZBEY
Uluslararası Lions Klüpleri, 118-K Yönetim Çevresi Genel Yönetmen 1. Yardımcısı

Hilmi Korhan YAKUT
Uluslararası Lions Klüpleri, 118-K Yönetim Çevresi Çevre Komite Başkanı, TEMA Vakfı Balıkesir İl Temsilcisi

Prof. Dr. Berrin AKGÜN YÜKSEKLİ
Balıkesir Üniversitesi, Uluslararası Lions Klüpleri, 118-K Yönetim Çevresi Sempozyum Komite Başkanı

Prof. Dr. Gaye BİROL
İzmir Demokrasi Üniversitesi, Uluslararası Lions Klüpleri, Akdeniz Konferansı Görevlisi, 118-K Yönetim Çevresi Sempozyum Komite Başkan Yrd.

BİLİMSEL DÜZENLEME KURULU

Prof. Dr. Aysu AKALIN
Gazi Üniversitesi

Prof. Dr. Berrin AKGÜN YÜKSEKLİ
Balıkesir Üniversitesi

Prof. Dr. Gaye BİROL
İzmir Demokrasi Üniversitesi

Prof. Dr. Alper ÇABUK
Anadolu Üniversitesi

Prof. Dr. Nuray ÖZASLAN
Anadolu Üniversitesi

BİLİMSEL KURUL

MİMARLIK

Prof. Dr. Sofia ALEİXO
Prof. Dr. Neslihan DOSTOĞLU
Prof. Dr. Erdem ERTEN
Prof. Dr. Halil Semih ERYILDIZ
Prof. Dr. Kemal Kutgün EYÜPGİLLER
Prof. Dr. Türkan GÖKSAL ÖZBALTA
Prof. Dr. Abdi GÜZER
Prof. Dr. Demet IRKLI ERYILDIZ
Prof. Dr. Serdar KALE
Prof. Dr. Javier Sánchez MERINA
Prof. Dr. Aylin ORBAŞLI
Prof. Dr. Uğur TANYELİ
Prof. Dr. Gülser ÜNLÜ ÇELEBİ
Doç. Dr. Semra ARSLAN SELÇUK
Doç. Dr. İdil AYÇAM
Doç. Dr. Hicran Hanım HALAÇ
Doç. Dr. Zrinka Barišić MARENIC
Doç. Dr. Yusuf YILDIZ
Doç. Dr. Şebnem YÜCEL
Dr. Tamara ROGIC
Dr. Dürrin SÜER KILIÇ
Dr. Tülay ÇİVİCİ

ŞEHİR VE BÖLGE PLANLAMA

Prof. Dr. Mike GIBSON
Prof. Dr. Nilgün GÖRER TAMER
Prof. Dr. Ruşen KELEŞ
Prof. Dr. Çağatay KESKİNOK
Prof. Dr. Arzu KOCABAŞ DİREN
Prof. Dr. Luca MUSCARA
Prof. Dr. Mehmet TUNCER
Doç. Dr. Kübra CİHANGİR ÇAMUR
Doç. Dr. Saye Nihan ÇABUK
Doç. Dr. Ebru Vesile ÖCALIR AKÜNAL
Doç. Dr. Koray VELİBEYOĞLU
Doç. Dr. Özge YALÇINER ERCOŞKUN
Jeff AUSTIN

PEYZAJ

Prof. Dr. Mükerrem ARSLAN
Prof. Dr. Ümit ERDEM
Prof. Dr. Abdullah KELKİT
Prof.Dr.E. Figen İLKE
Prof.Dr.Faris Karahan
Prof.Dr.Halim PERÇİN
Prof.Dr.Hayriye Eşbah Tunçay,
Prof.Dr.İlkden TAZEBAY
Prof.Dr.Kemal Tulühan YILMAZ
Prof.Dr.M. Emin BARIŞ
Prof.Dr.Mehmet Faruk ALTUNKASA
Prof.Dr.MURAT ÖZYAVUZ
Prof.Dr.Nilgül Karaddeniz
Prof.Dr.Oğuz YILMAZ
Prof.Dr.Osman UZUN
Prof.Dr.Öner Demirel
Prof.Dr.RÜYA YILMAZ
Prof.Dr.TUĞBA KİPER
Prof.Dr.Şükran Şahin
Doç.Dr.Gül ATANUR
Doç.Dr.Mehmet TOPAY
Doç.Dr.Murat AKTEN
Doç.Dr.Nur Belkayalı
Doç.Dr.Sevgi ÖZTÜRK
Doç.Dr.Tahsin YILMAZ

ÇEVRE MÜHENDİSLİĞİ

Prof. Dr. Mahnaz GÜMRÜKÇÜOĞLU YİĞİT
Doç. Dr. Arzu KALIN

İÇİNDEKİLER

DÖNÜŞÜM / PEYZAJ

Doğal Morfoloji-Kent Morfolojisi Çatışması: İmrahor Vadisi Kentsel Dönüşüm Alanı Örneği 2
Nilgül KARADENİZ, Esra ŞENÖZ ORSAN, Kevser Sena CEYLAN

Dönüşen Kentlerde Yerleşim ve Rekreasyon Alanlarının Optimizasyonu 9
Sevgi ÖZTÜRK, Ayşe KALAYCI ÖNAÇ, Kaan MEYDAN

Eski Kent Merkezlerinde Dönüşüm ve Kentsel Tasarım Vizyonu: Malatya Battalgazi Suriçi Örneği 20
Sevgi GÖRMÜŞ, Bülent YILMAZ, Serhat CENGİZ

Tekirdağ Kentsel Sit Alanının Geçmişten Günümüze Değişiminin Peyzaj Mimarlığı ve Turizm Potansiyeli Açısından Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma..... 29
Seda AKLİMAN, Tuğba KİPER

Küreselleşmenin Dönüştüremedikleri Üzerine: Gecekondulaşma Olgusuna Farklı Bir Bakış 40
Özlem Candan Cengiz Hergül, Gözde Sayın

Kentsel Dönüşümde Kentsel Kimliğin Sürdürülebilirliği..... 48
Serir UZUN, Melek YILMAZ KAYA, Kıymet UZUN YÜKSEL

Kentsel Dokuda Bitkilendirmenin Öneminin Şanlıurfa İli Karaköprü İlçesi Örneğinde İrdelenmesi..... 57
İbrahim Halil HATİPOĞLU, Bekir Erol AK

TOKİ'nin Kent Peyzajına Etkileri: Kayseri Kent Örneği..... 61
Ayşegül HÖÇÜK, Aybike Ayfer KARADAĞ

Cumhuriyet Dönemi Ankara Kenti Park Ve Bahçelerin Değişim ve Dönüşüm Süreci 68
Mükerrem ARSLAN

Kentsel Gelişim Sürecinde Kültürel Zorlayıcıların Yeşil Alanlara Etkisi: İstanbul-Çekmeköy Örneği..... 76
Nilüfer KART AKTAŞ, Hande Sanem ÇINAR, Esra ŞENTÜRK

Kentsel Dönüşümde Ekoloji Duyarlı Yaklaşım 83
Aslı KORKUT, Tuğba KİPER, Onur KURAN

Kentsel Dönüşüm Bağlamında Dönüşen Peyzajın Peyzaj Şehirciliği Perspektifinde İncelenmesi 94
Duygu AKYOL

Urban Shrinkage Typologies in Turkey..... 101
Nazlı Deniz Ersöz, Gülşen Aytaç

DÖNÜŞÜM / DENEYİM / KULLANICI

Kamusal Mekân Olarak Sokağın Dönüşümü: İstanbul – Göktürk Örneği* 106
Ülkü Çelebi Gürkan, Nuray Özaslan

"Nostaljik Gelecek": Bir Mekân-Zaman Özgünlüğü Olarak '*Arada Mekanlar*' 117
Merve AKAY, Aysu AKALIN

Yarı-Kamusal Alanlar Özelinde Kentte Mahalle Kavramı ve Sosyal Sürdürülebilirlik Arayışları: Ankara Emek Mahallesi İsrail Evleri, Ataköy 7-8 ve Son 10 Yıldaki Mahalle Fikir Yarışmaları... 126

Gülşah DOĞAN, Hasan Cem Safa ECE, Aysu Akalın

Parçalı Kent Deneyimleri 135

Fatma Kolsal, Gamze Şensoy, Ayşe Deniz Yeşiltepe

Fikirtepe Kentsel Dönüşüm Sürecinde Fikirtepeli Hak Sahiplerinin Değersizleşme Algısı ve Aşamalı Güven Kaybı 143

F. Gözde Köseoğlu, Nihan Özdemir Sönmez

Kentsel Dönüşümde "Mekansal İcraat": İstanbul, Fikirtepe Örneğinde Gecekondudan Gökdelene Geçiş Trajedisi 152

Fulya Öztürk, Semih Eryıldız

Ekosistem Hizmetleri, İnsanlık ve Kentsel Yaşam Arasındaki İlişkiler 159

Alaeddin BOBAT

Kentsel Dönüşümde Uygulama Öncesi Süreçte Yerel Halk Katilimi: Yildizevler Mahallesi, Ankara Örneği 169

Feriha Nazda GÜNGÖRDÜ, Zerrin Ezgi KAHRAMAN

Henri Lefebvre ve David Harvey Kent Hakkı Kavramı Üzerinden İzmir Bayraklı Kentsel Dönüşüm Projesi Örneği İncelemesi 177

Ece GÜLEÇ

"Kentsel Dönüşüm" Pratiklerinin Ekonomik, Sosyal ve Çevresel Boyutlarına Dair Eleştirel Bir Değerlendirme 187

Gizem Saka

Çukurova Üniversitesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü Öğrencilerinin Bakış Açısı ile Adana'nın Kent İmgeleri 196

Halil DUYMUŞ, Müge ÜNAL ÇİLEK, M. Faruk ALTUNKASA

Kent Meydanlarının Tasarım Sürecine Kullanıcı Katkısı; Sakarya Demokrasi Meydanı Örneği .. 205

Gökhan Pehlivan, Serir Uzun, Haldun Müderrisoğlu

Yürünebilirliğin Yaya Algısını Ölçmek: Trabzon Trabzonspor Bulvarı Örneği 218

Doruk Görkem Özkan, Duygu Akyol

Kentsel Aktivizm Yoluyla Canlandırılan Atıl Alanların Mekan Kalitesine Etkisi: Kıyı Köşe Proje Yarışmaları 226

Esranur Demirtaş

Kültürel Mirasın Fark Edilmesi Ve Korunması Bağlamında Katılımcı Tasarım Örnekleri Üzerinden Bir Değerlendirme 232

Merve Buldaç, Özlem Mumcu Uçar

Türk Konutunun Komşuluk İlişkileri Bağlamında Değişiminin Mekân Dizim Yöntemi İle Analizi: Konya Örneği 241

Sevim Gülen Özaktan, Meryem Alagöz

Kültür Odaklı Sürdürülebilir Planlama Yaklaşımının Bolu İli Üzerinden Değerlendirilmesi 249

Beratiye Meral AKDUMAN VURAL, Arzu Kocabaş

Kentsel Odakların Zamanla Değişmesi Üzerine Bir Araştırma: Ankara Örneği 261

Fatih Semerci, Hakan Taha Çetin

ÖZGÜNLÜK / KORUMA

Kentlerin Değişim/Dönüşüm Sürecinde Arkeolojik Alanlara İlişkin Bir Değerlendirme 267

Yeliz Yurdabak, Elif Örnek Özden

Mekânsal Dönüşüm Sürecinde Kentsel Arkeolojik Alanlarin Kentle Bütünleşme Düzeylerinin Avrupa ve Türkiye'deki Örnekler Üzerinden İncelenmesi 275

Emrehan Özcan, Sanem Özen Turan

Kentsel Öge Olarak Hamamların Değerlendirilmesi: Beçin-Balat Antik Kent Örneği 284

Meliha Havva ÖZ, Kadir ÖZ, Arzu Özen YAVUZ

Tarihselliği Yeniden Üretme Aracı Olarak "Kentsel Dönüşüm": Terminolojik Bir Tartışma 292

Esra Özkan Yazgan

Sürdürülebilirlik Bağlamında Geleneksel Yerleşimler; Eski Datça Mahallesi Örneği 297

Merve YAZAR YILDIZTEKİN

Geleneksel Konutların Yeniden İşlevlendirilmesinde Özgünlük Sorunu: Odunpazarı Örneği 305

Ayşen Boğaziçi Yakut, Nuray Özaslan

Değişim ve Dönüşüm Sürecinde Koruyor "Gibi" Yapmak: Müze Olmak İstemeyen Beden'ler. 313

Pelin Tekşen, Aysu Akalın

Kentsel Dönüşümün Hizmetindeki Tarihi Endüstri Yapıları: İstanbul, Şişli'de Bir Kentsel Dönüşüm Hikayesi Ve ''Bomontiada'' İmgesi 321

Dilara Sena KILIÇ, Aysu AKALIN

Endüstri Mirası Ego Hangarları Alanında Kent Düşlerine Karşı Merkez Ankara Gerçeği 330

Damlanur İlipınar

Bağdat Caddesi Sınırında Dönüşüm ile Yıkılan Bir Dönem Binalarının Cephe Tasarımında Malzeme Kullanımı 337

Çiğdem Tekin

Sürdürülebilir Korumada Yeniden İşlevlendirme: Konya Celal Sokak Örneği 347

Kevser Laleli, Sevim Gülen Özaktan

Tarihsel Süreçten Günümüze Yali Han'in (Çanakkale) Kültür Turizmi Açısından Yeniden Kullanıma Adaptasyonu 354

Tuğçenur METİN, Abdullah KELKİT, Alper SAĞLIK, Elif SAĞLIK

Tarihi Çevrelerde Çeşmeler: Kastamonu Kenti Örneği 361

Nur Belkayalı, Elif Ayan

Historical Urban Public Spaces In Place-Making Perspective: Case Study Erzurum City 370

Mahshid Mikaeili

ÇALIŞTAY

Kentin Değişim ve Dönüşümün Deneysel Kartografi ile Yorumlanması: Eskişehir Örneği Çalıştayı 379

Seda Canoğlu, Meryem Geçimli, Gizem Hediye Eren, Merve Buldaç, Fatih Mehmet Alhan

Kentsel Öge Olarak Hamamların Değerlendirilmesi: Beçin-Balat Antik Kent Örneği

Meliha Havva ÖZ[1], Kadir ÖZ[2] , Arzu Özen YAVUZ [3]

[1]Gazi Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık, Ankara, Türkiye; melihavva@gmail.com
[2] Gazi Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık, Ankara, Türkiye; architect.oz.kadir@gmail.com
[3] Gazi Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık, Ankara, Türkiye; arzuozen@gazi.edu.tr

Özet

Tarih boyunca insanlar nehir, akarsu ve su kaynaklarına kutsallık atfetmiştir. Asurlularda Fırat, Mısırlılarda Nil ve Hintlilerde Ganj Nehri; insanların hem bedenen hem de ruhen temizlenmeyi gerçekleştirdikleri yerler olmuştur. Zaman içerisinde ortaya çıkan dini ve kültürel eğilimler, mahremiyet olgusuyla birlikte hamam yapılarının oluşmasını sağlamıştır. Hamam yapıları tarihi kent yerleşimlerine özgü mekan özelliği ile ona yüklenen kamusallık kavramı ile toplumsal düzeyde insani ilişkilerin yaşanıldığı kentin en önemli ögeleri olmuştur [1].

Birçok medeniyetlerin kültüründe hayat bulan hamamlar, o günün şartları içerisinde devletin; gücünü göstermekteydi. Siyasi ve toplumsal gücün simgeleri olan hamamlar, kentlilerin yaşam kültürlerine göre farklılık göstererek şekillenmiş ve kentin biçimlenmesinde rol oynamışlardır.

Roma Kentleri'nde kentin en önemli ögesi olan hamamlar insanların sosyalleşme ve eğlenme amaçlı mekanları haline gelmiştir. Bu nedenle Romalılar hamam yapılarına önem vererek muazzam hamamlar inşa etmişlerdir.

Türk Kentleri'nde de Roma Kentleri'nde olduğu gibi hamamlar kentin en önemli ögeleri olmuştur. Roma Hamamı'nın dini ve kültürel etkenler nedeniyle evrilmesiyle Türk Hamamları oluşmuştur. Türk Hamamları'nın en önemli özelliği dinin etkisiyle durgun suda yıkanma yerine akan suda yıkanmanın yer alması ve mekanların buna göre şekillenmesidir.

Bu çalışma kapsamında da birçok medeniyete ev sahipliği ve Menteşeoğulları Beyliği'ne başkentlik yapmış Balat (Miletos, Milet) ve Beçin Antik Kentleri'nde bulunan farklı dönem hamamlarının kural tabanlı analiz yöntemi ile incelenmesi amaçlanmıştır. Bu analiz yöntemi ile Roma Hamamı ve Türk Hamamı'nın hem mekansal örgütlenmeleri hem de birbirine dönüşümü analiz edilecektir.

Kural tabanlı tasarım; algoritmik bir sistemdir. Tasarım problemlerinin çözümü ve analizi için kullanılır. Kural tabanlı tasarımın uygulama alanlarından bir tanesi de biçim grameridir. Biçim grameri algoritmik kural setlerinden oluşur. Geleneksel ve sezgisel tasarım eyleminin kural setlerinin ve bilişsel kurallarının çıkartılmasını sağlar [2].

Yapılan bu çalışma ile tarihi kentlerin en önemli ögesi olan hamamların özgün kent kurgularındaki yeri, Roma Hamamı'ndan Türk Hamamı'na dönüşümü kural tabanlı analiz yöntemiyle analiz edilmiştir. Bu analizlerde yapıların ve kentlerin belli bilişsel kurallar çerçevesinde örgütlendiği ve Roma Hamamı'ndan Türk Hamamı'na geçişinde rastgele olmadığı belli bilişsel kurallar çerçevesinde olduğu analizlerde görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Kentsel Mekan, Kentsel Öge, Mekansal Dönüşüm, Hamam, Antik Kent

Abstract

Throughout history, people have blessed rivers, streams and water resources. In Assyria, the Euphrates, the Nile and the Ganges River in the Egyptians and Indians were the places where people were cleaned both physically and spiritually. Religious and cultural tendencies emerged over time, together with the fact of privacy, have led to the creation of bath structures. The bath structures were the most important elements of the city where human relations were experienced

at the social level with the concept of public ownership which was uploaded to it with the special feature of the place peculiar to the historic city settlements [1].

The baths, which found life in the culture of many civilizations, showed the power of the state under the conditions of that day. The baths, which are symbols of political and social Power, have been shaped and shaped according to the lifestyles of the city and played a role in shaping the city.

The baths, which are the most important element of the city in Roman cities, have become places for socializing and entertainment. For this reason, the Romans gave importance to the baths and built enormous baths.

As in the Roman cities in Turkish cities, baths have become the most important elements of the city. Turkish Baths were formed by the evolution of the Roman bath due to religious and cultural factors. The most important feature of the Turkish Baths is the fact that the bath is washed in water instead of rinsing in stagnant water under the influence of religion and that the spaces are shaped accordingly.

Within the scope of this study, it is aimed to examine the different period baths found in Balat (Miletos, Milet) and Beçin antique cities, which were the capitalships of the Menteşeoğulları Principality, through a rule-based analysis method. With this analysis method, both spatial organization and transformation of the Roman bath and Turkish bath will be analyzed.

Rule-based design is an algorithmic system. Used for the solution and analysis of design problems. One of the application areas of rule-based design is format grammar. Format grammar consists of algorithmic rule sets. It allows the creation of rules and cognitive rules of traditional and intuitive design action [2].

In this study, the location of the baths, which is the most important element of the historical cities, in the original urban designs, was analyzed using rule-based analysis method to transform the Turkish bath from the Roman bath to the Turkish bath. In these analyses, it was observed that buildings and cities were organized within the framework of certain cognitive rules and that they were in the framework of certain cognitive rules that were not random in the transition from the Roman bath to the Turkish bath.

Keywords: Urban Space, Urban Element, Spatial Transformation, Bath, Ancient City

1. GİRİŞ

Anadolu'da yaşayan farklı toplumların getirdiği kültürel zenginliğin sonucu oluşan farklı sosyo-kültürel katmanlar hem kentsel hem de mekansal örüntülerin oluşmasında etken olmuştur. Tarihi kentsel alanların morfolojik olarak oluşmasında etken olan idari, dini, eğitim, yeme-içme ve temizlenme için tasarlanan mekanlarda; farklı kültürel yaşantılar neticesinde çeşitlenmiştir. Su yapılarının kent içindeki en önemli örneği olan hamam yapıları da temizlenme geleneğinin özgün yapıları olarak günümüze kadar gelmiştir.

Bağımsız hamam yapılarının gelişim sürecinde ilk adımı Yunanlıların atmasına rağmen bu yapıların gelişimi Roma Uygarlığı ile başlamıştır. Evlerini bugünkü kalorifer sistemine benzer şekilde ısıtan Romalılar, bu buluşlarını ilk kez hamamlarda kullanmışlardır [3]. Roma İmparatorluğu; içi ısıtılan, sıcak su kullanılan, halka açık hamam mimarisini ortaya koymuştur.

Roma Kentleri'nde amfitiyatro, gymnasium ve hamamlar kentin en önemli ögeleridir. Roma Hamamları; çeşitli eğlence, sportif faaliyet ve müsabakaların yapıldığı, insanların sohbet ettiği özel mekanlar haline gelmiştir. Bu mekanlarda eylenme, yıkanma eyleminin önüne geçmiş ve bu amaçla gerek sistem, gerekse süslemeler açısından muazzam hamamlar ve hamam kompleksleri inşa etmişlerdir.

Türk Kentleri'nde de Roma Kentleri'nde olduğu gibi hamamlar kenti oluşturan en önemli ögedir. İslamın temizliğe verdiği önem ile kent kurgusunda hamamlar, kentin merkezinde yer alır.

Bu çalışma kapsamında; Balat-Beçin Antik Kentleri'nde bulunan hamamların kent kurgusundaki yeri irdelenecektir. Bu hamamların mekan kurgusu kural tabanlı analiz yöntemi olan biçim grameri ile soyutlanarak analiz edilecektir.

Kural tabanlı tasarım; algoritmik bir sistem olup tasarım problemlerinin çözümünde ve analizinde kullanılır. Tasarımın analizi ve sentezi için oluşturulan algoritmik sistem, ortaya çıkardığı kural ve sınırlama ile tasarım problemini çözerken, bu kuralların irdelenmesiyle de biçimleniş kurgusunun analizi konusunda veri üretmektedir [2].

İşlemsel tasarımın uygulama alanlarından bir tanesi olan biçim grameri, geleneksel ve sezgisel tasarım eyleminin karşısında kural tabanlı analitik bir yöntemdir. Biçim grameri, tasarlama eyleminde atılacak adımların belirli kurallar ile tanımlanmış ve adım adım takip edilebilir bir sistemdir. Tasarım adımlarını tanımlayan kural tabanlı algoritmalar kural setlerinden oluşur. Uygulanan tüm kuralların sonucundaki ürün algoritma çıktısıyla bir bütündür. Bileşenler arasındaki ilişki ve bir araya gelme kuralları belirlenen gramerler kural tabanlı tasarımın algoritmasıdır [2].

Analiz çalışmasında;

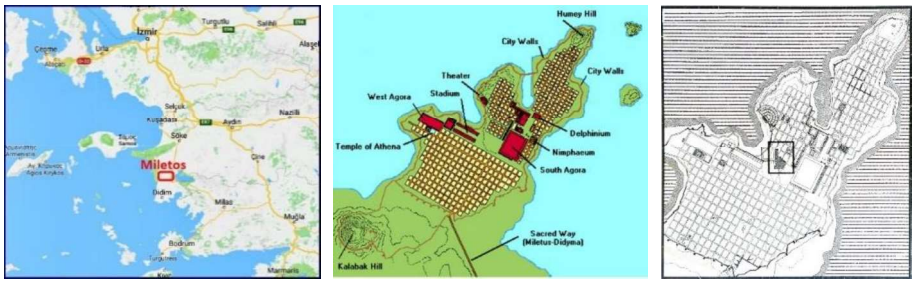
- Balat (Miletos, Milet) Antik Kent'te bulunan Roma Hamamı,
- Balat (Miletos, Milet) Antik Kent'te bulunan II.No.'lu Hamam,
- Beçin Antik Kent'te bulunan Büyük Hamam'ın

oluşum, biçimleniş kurgusu biçim gramerinin mevcut mimari stil ve tipolojilerinin çözümlenmesi olan analiz tabanında incelenecektir. Bu inceleme sonucunda antik kentlerde kentsel öge olarak hamamların önemi, hamamların mekan kurgusu ve Roma Hamamı'nın Türk Hamamı'na evrilmesinin kural tabanlı analiz yöntemi ile çözümlenmesi amaçlanmıştır.

2. BALAT (MİLET, MİLETOS) ANTİK KENTİ VE HAMAMLARI

a. 2.1. Balat (Miletos) Antik Kenti

Miletos, Aydın İli'nin Didim İlçesi sınırları içerisindedir. Menderes Nehri'nin ağız kısmına yakın bir bölgededir. İonya bölgesinin en önemli liman kentlerinden ve antik çağın kültür merkezi konumundaydı.

Harita 2.1. Miletos Kenti ve yerleşimi [4], [5], [5]

Antik çağın ünlü mimarı Hippodomos MÖ 479 yılında Persler tarafından yıkılan Miletos'u ızgara planına göre tekrar imar etmiştir.

Resim 2.1. Miletos Antik Kenti görsellemeleri [6]

Miletos birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Kent 13.yüzyılın ikinci yarısında Menteşeoğulları Beyliği topraklarına katılarak 'Balat' adını almıştır. Osmanlı padişahı I.Beyazıt 1391 yılında

Menteşeoğulları Beyliği fethetmiş ancak 1402 yılındaki Ankara Savaşı sonrasında bu topraklar tekrar Menteşeoğulları Beyliği'ne iade edilmiş ve Balat beyliğin başkenti olmuştur [7].
Miletos'un fethedilip başkent yapılmasıyla birlikte antik kent Türk Kenti haline dönüştürülmüştür. Menteşeoğulları Beyliği'nin başında İlyas Bey bulunmaktaydı ve dinin gereği cami ile birlikte hamam, medrese, han gibi yapılar yaptırarak kent beyliğin başkentine dönüştürülmüştür.

Resim 2.2. Balat (Miletos) Antik Kenti günümüzdeki görünümü [8]

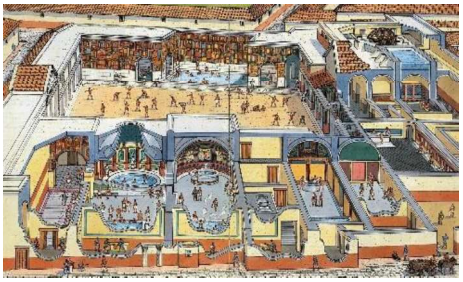

Resim 2.3. a.Balat (Miletos) Menteşeoğulları Beyliği Dönemi yerleşim haritası [9]
b.Balat (Miletos) Antik Kenti günümüzdeki görünümü [8]

b. 2.2. Faustina Hamamı ve Mekan Kurgusu

Roma uygarlığında hamamlar insanların çeşitli eğlence, sportif faaliyet ve müsabakaların yapıldığı, insanların sohbet etmesi ve dinlenmesi için yapılan yapılardır. Bu yapılarda farklı sıcaklıklarda mekanlar ve bu mekanlarda da farklı sıcaklıklarda havuzlar bulunur. Roma kültüründe durgun suda yıkanma olduğu için hamamlar buna göre tasarlanmıştır.
Miletos kentinin merkezinde tiyatronun karşısında bulunan Faustina Hamamı, 164 yılında Efes'i ziyaret eden Marcus Aurelius'un eşi olan İmparatoriçe Faustina onuruna 2.yüzyılın ortalarında inşa edilmiştir. Kompleks yaklaşık 3. yüzyılda yeniden inşa edilmiştir[6].

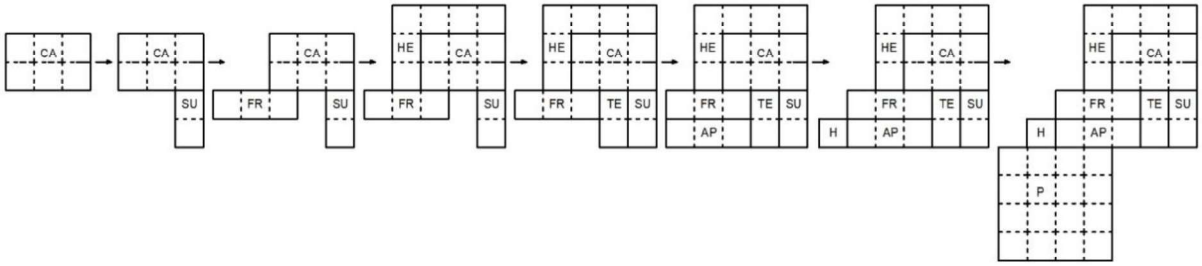

Resim 2.4. a.Miletos Antik Kenti görselleme, tiyatro, Faustina Hamamı ve kent yerleşimi [10]
b.Roma Hamamı görsellemesi [11]

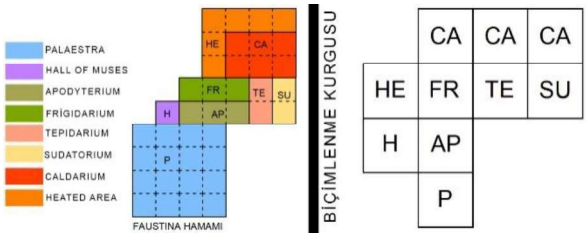
Roma Hamamı'nı oluşturan bölümler şunlardır; Palaestra: Oyun ve spor yeridir. Dört tarafı revaklarla çevrili ortası açık avluludur. Frigidarium: Soğukluk bölümü, Tepidarium:Ilıklık bölümü, Calidarium: Sıcaklık bölümüdür. Apoditerium: Giriş ve soyunma yeridir. Laconicum: Buhar banyosunun yapıldığı bölüm, Unctorium: Kese odası, Sudatorium: Terleme bölümü, Prafurnium: Sıcak hava ve suyun sağlandığı külhan bölümüdür.

Resim 2.5. Faustina Hamamı planı [6] ve günümüzdeki durumu [8]

Şekil 2.1. Faustina Hamamı'nın biçim gramer analizi

Şekil 2.2. Faustina Hamamı biçimlenme şeması

Faustina Hamamı'nın biçim grameri analizinde yapılan soyutlama ile mekanlar arasındaki kurgu incelenmiştir. İncelenen bu kurguda mekanların özellikleri şu şekildedir;

- Faustina Hamamı'nda biçimlenme kurgusu caldarium bölümü ile başlar ve bu bölüme mekanların eklenmesiyle biçimleniş tamamlanır.
- Caldariuma terleme odası olan sudatorium ve ılık mekan olan frigidarium eklenir. Frigidariuma heated area, soğuk mekan olan tepidarium ve giriş-soyunmalık mekanı olan apodyterium eklenir. Apodyterium mekanına dört tarafı revaklarla çevrili açık avlu şeklindeki palaestra bölümünün eklenmesiyle biçimleniş tamamlanır.
- Roma kültüründe durgun suda yıkanma olduğundan dolayı mekanlarda farklı boyutlarda havuzlar bulunur ve yıkanma eylemi bunlarda gerçekleşir.

c. 2.3. II No.'lu Hamam ve Mekan Kurgusu

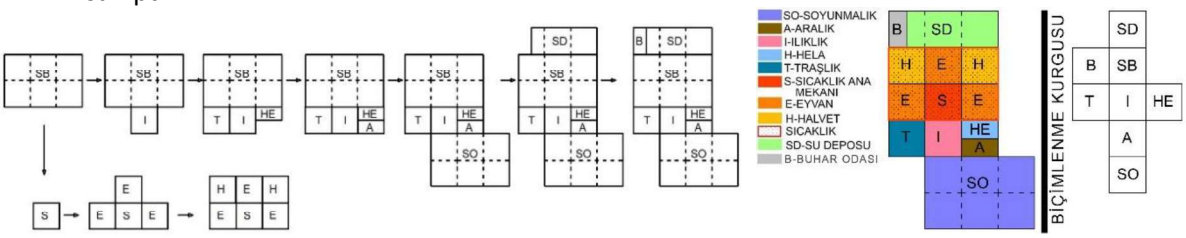
II No' lu Hamam Balat'ta, İlyas Bey Külliyesi içinde, cami ve medresenin kuzeyinde bulunmaktadır. İlyas Bey tarafından yaptırılan caminin dış avlusu içerisinde bulunmakta olup külliyenin bir parçasıdır. Bundan dolayı kesin tarih verilemese de 15. yüzyıl başlarına tarihlendirebilir [12].

Resim 2.6. II No.'lu Hamam ve planı [13], [8]

Biçim grameri analizinde yapılan soyutlama ile mekanlar arasındaki kurgu incelenmiştir. İncelenen bu kurguda mekanların özellikleri şu şekildedir;

- II No.'lu Hamam, ana kurguyu oluşturan sıcaklık bölümü, geçiş mekanı olan ılıklık ve aralık, servis mekanları olan traşlık ve hela, hamama girişi sağlayan soyunmalık ve sıcaklık bölümünün duvarına bitişik bulunan su deposundan oluşmaktadır.
- Sıcaklık bölümü hamamın yıkanma bölümüdür ve mekanlar sıcaklık bölümüne göre kurgulanmıştır. Sıcaklık bölümüne ılıklık bağlıdır. Ilıklığa da traşlık, hela ve aralık, aralığa da soyunmalık bağlıdır. Sıcaklık bölümüne su deposunun bağlanması ve sıcaklık bölümü ile su deposu duvarlarına bitişik olan kaynaklarda buhar odası olabileceğinden söz edilen [3] mekanın bağlanması ile biçimleniş tamamlanmıştır.
- Sıcaklık bölümü bu hamamda sıcaklık ana mekanı, dört eyvan ve dört halvetten oluşmaktadır. Eyvan ve halvetin bir arada kullanıldığı bu hamamda; eyvan ve halvet mekanları dönüşümlü olarak biçimlenir. Eyvanlar 90 derecelik açıyla sıcaklık ana mekanına dik bağlanırken halvetler 45 derecelik açıyla çapraz bağlanmıştır.
- II No.'lu Hamam genel hamam niteliğindedir ve hamamı oluşturan bütün mekan elemanlarına sahiptir.

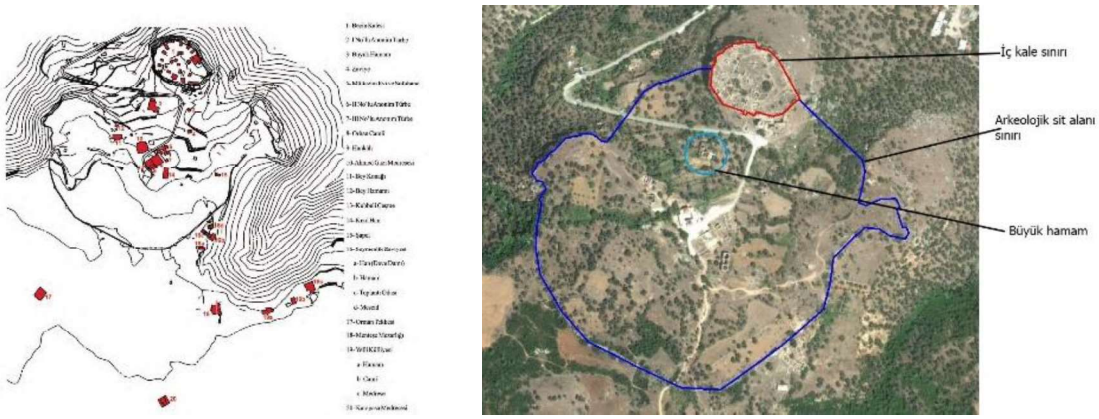

Şekil 2.3. II No.'lu Hamam'ın biçim gramer analizi ve biçimleniş şeması

3.BEÇİN ANTİK KENTİ VE BÜYÜK HAMAM

a. 3.1. Beçin Antik Kenti

Anadolu Selçuklu Devleti'nin 13.yy'da zayıflayarak Anadolu'daki hakimiyetini kaybetmesiyle Anadolu Beylikler Dönemi başlamıştır. Menteşeoğulları Beyliği, Emir Menteşe Bey tarafından Güneybatı Anadolu'daki Karia Bölgesi'nde Beçin başkent ilan edilerek kurulmuştur. Beylik 13.yy'ın ortalarından 15.yy'ın başlarına kadar egemenliğini devam ettirmiştir [14].

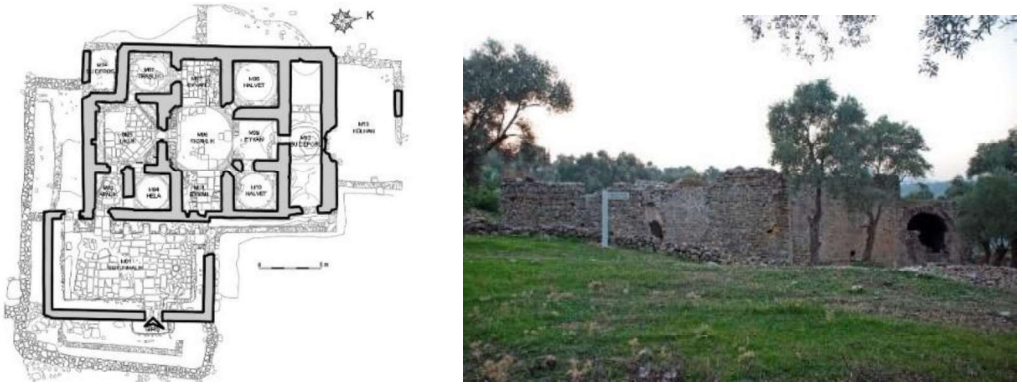

Harita 3.1. Beçin Antik Kenti yerleşimi ve sınırları [14], [15]

b. 3.2. Büyük Hamam ve Mekan Kurgusu

Ahmet Gazi Hamamı olarak da anılan Büyük Hamam; Beçin Kalesi'nin güneyinde, Ahmet Gazi Medresesi'nin 100 m. kuzeydoğusunda bulunmaktadır. Büyük Hamam'ın Ahmet Gazi Bey tarafından 14. Yüzyılın son çeyreğinde yaptırılmış olduğu sanılmaktadır [3].

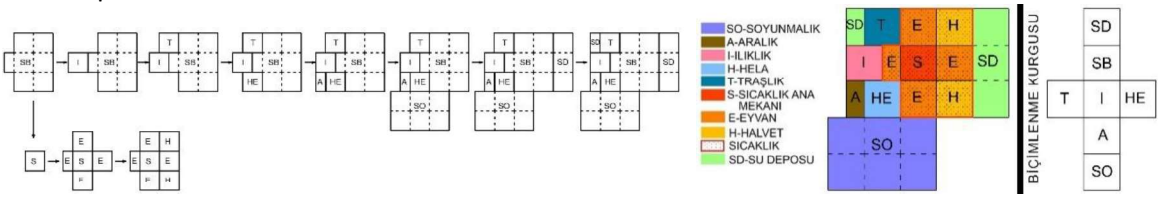
Beçin Antik Kenti'nde günümüze ulaşmış 5 hamam mevcuttur. Büyük Hamam bu hamamlar içinde en büyüğüdür. Bu bölgede bulunan yapılara nazaran günümüze daha sağlam gelebilmiştir.

Resim 3.2. Büyük Hamam ve planı [16]

Biçim grameri analizinde yapılan soyutlama ile mekanlar arasındaki kurgu incelenmiştir. İncelenen bu kurguda mekanların özellikleri şu şekildedir;

- Büyük Hamam, ana kurguyu oluşturan sıcaklık bölümü, geçiş mekanı olan ılıklık ve aralık, servis mekanları olan traşlık ve hela, hamama girişi sağlayan soyunmalık, sıcaklık bölümünün duvarına bitişik bulunan su deposundan ve bu mekanlarla bağlantısı olmayan ılıklık ve traşlık duvarına bitişik bulunan soğuk su deposundan oluşmaktadır.
- Sıcaklık bölümü hamamın yıkanma bölümüdür ve mekanlar sıcaklık bölümüne göre kurgulanmıştır. Sıcaklık bölümüne ılıklık bağlıdır. Traşlık, hela ve aralık ılıklığa bağlanır. Aralığa da soyunmalık bağlıdır. Sıcaklık bölümüne su deposunun ve traşlık ılıklık duvarlarına da soğuk su deposunun bağlanması ile biçimleniş tamamlanmıştır.
- Sıcaklık bölümü bu hamamda sıcaklık ana mekanı, dört eyvan ve iki halvetten oluşmaktadır.
- Eyvan ve halvetin bir arada kullanıldığı bu hamamda; eyvan ve halvet mekanları dönüşümlü olarak biçimlenir. Eyvanlar 90 derecelik açıyla sıcaklık ana mekanına dik bağlanırken halvetler 45 derecelik açıyla çapraz bağlanmıştır.
- Büyük Hamam genel hamam niteliğindedir ve hamamı oluşturan bütün mekan elemanlarına sahiptir.

Şekil 3.1. Büyük Hamam'ın biçim gramer analizi ve biçimleniş şeması

4.SONUÇ

Tarihi Kentlerde hamamlar insanların sosyalleştiği, eğlendiği ve dinlendiği mekanlar olup yaşamın vazgeçilmez yapıları olmuştur. Kentin merkezinde yer alan hamamlar Roma uygarlığında muazzam yapı ve yapı sistemlerine dönüşmüştür.

Roma kültüründe durgun suda yıkanma olduğu için hamamlar buna göre tasarlanmıştır. Türklerde ise islam dininde temizlenmenin temelinde şart koşulan akan su ile yıkanma anlayışı hamam yapılarının Roma Hamamları'ndan farklılaşmasını sağlamıştır. Roma Hamamları'nın temelini spor ve eğlenme oluştururken Türk Hamamları'nın temelini temizlik ve yıkanma oluşturmuştur.

Roma Hamamı'nın Türk Hamamı'na mekansal dönüşümünde;

Roma Hamamı'nda spor için bulunan palaestra bölümü Türk Hamamı'nda bulunmamaktadır. Roma Hamamı'nda mekanlar arası geçişler Türk Hamamları'ndaki gibi belli bir sıra olmamakta bir mekana birçok mekandan geçilebilmektedir. Apodyteriumun soyunmalık, tepidariumun ılıklık, caldariumun da sıcaklık olarak karşılık bulmaktadır. Servis mekanları hall of muses da yer alırken Türk Hamamları'nda aralık veya ılıklığa servis mekanı olarak eklenmektedir. En önemli değişim Roma Hamamları'ndaki

frigidarium (soğuk havuz ve mekan), tepidarium (ılık havuz ve mekan) ve caldarium (sıcak havuz ve mekan) mekanlarında insanlar havuzlarda yıkanırken Türk Hamamları'nda sıcaklık mekanında bulunan kurnalarda akar su ile yıkanmasındaki değişimdir.

Hamamların ısıtma sistemi aynı olup sıcak havanın cehennemlik kanalında dolaşarak tüteklikler ile dışarı atılması ve sıcak suyun ısıtılarak yapı içerinde dağıtılması sistemine dayalıdır. Roma Hamamı'nda havuzlar ısıtılırken Türk Hamamı'nda ısıtılan sıcak su duvar içerisindeki künkler ile kurnalardaki musluklara iletilmektedir.

Yapılan bu çalışma ile kentsel yaşama doğrudan katkıda bulunan önemli bir öğe olan hamamların özgün kentlerin kurgusundaki yeri ve kurgusu dönemsel olarak evrilme-değişme parametrelerinde Roma Hamamı'ndan Türk Hamamı'na geçiş aşamaları analiz edilmiştir. Böylece kenti özgünleştiren tekil ve landmark elemanlardan biri olan hamamların kentte nasıl bir etkide bulunduğu, kent içerisindeki yeri, dönem ve kentteki yerinin anlaşılması hedeflenmiştir. Kent özgünlüğüne katkıda bulunan özgün bir yapı grubu olan hamamların ve kent kurgusundaki yerinin analizi ile özgünlük ve değişim kavramı irdelenmiş, yapı ölçeğinden kente etkisi gözlemlenmiştir.

REFERANSLAR

[1] Sami, K. (2017). Halk Kültürü Bağlamında Hamam(lar)ın Toplumsal ve Mekansal Dönüşümleri, Diyarbakır Tarihi "Suriçi" Örneği. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, cilt 16, sayı 64, 1532.

[2] Özen Yavuz, A. (2011) "Çağdaş Konut Örneklerinin Morfolojik Analizi Ve İşlemsel Tasarım Ortamında Üretimine Yönelik Kavramsal Ve Deneysel Bir Model Önerisi" Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 25, 100.

[3] Yılmazkaya, O. (2002). Aydınlık Kubbenin Altındaki Sıcaklık:Türk Hamamı.(1). Ankara: Çitlembik Yayınları, 10-11.

[4] İnternet: http://www.gezenpati.com/wp-content/uploads/2017/12/mlt1.jpg. Son Erişim Tarihi: 08.05.2018.

[5] İnternet: http://erkmensenan.blogspot.com/2012/08/miletmiletosmilawanda.html. Son Erişim Tarihi: 08.07.2018.

[6] İnternet: http://www.fhw.gr/choros/miletus/en/index.php. Son Erişim Tarihi: 08.06.2018.

[7] İnternet: http://acikerisim.ege.edu.tr:8081/xmlui/handle/11454/412. Son Erişim Tarihi: 08.06.2018.

[8] Kadir Öz fotoğraf arşivi (2013-2014).

[9] Oduncular, D.N. (2012). Menteşe Beyliği Yapılarında İnşa Malzemesi, Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Entütüsü, İzmir, 13.

[10] İnternet: https://www.youtube.com/watch?v=F9JmPejLa3Y . Son Erişim Tarihi: 08.06.2018.

[11] İnternet: http://arkeopolis.com/hala-suren-bir-gelenek-roma-hamamlari/. Son Erişim Tarihi: 08.03.2018.

[12] Duran, R. (1995). "Menteşe Beyliği Mimarisi", Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Entütüsü, İzmir, 55, 56, 61, 63, 73-78, 81-85, 257, 260, 265-268, 283, 313.

[13] Duran, R. (2002). Menteşeoğulları Beyliği Mimarisi. Türkler, (8), 141.

[14] Ünal, H.R., Menteşe Beyliği Başkenti Beçin, Örenyeri tanıtım kitapçığı, 2005, İzmir.

[15] Kültür Bakanlığı Beçin Kale Kazısı arşivi

[16] Öz, M.H. (2017). Muğla İli Milas İlçesi Beçin Antik Kenti'nde Bulunan Büyük Hamam'in (Ahmet Gazi Hamami) Restorasyon Önerisi , Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 30, 249.